

11. Khan A., Congmei S., Ali F. *Assessing Xi Jinping's vision of modernization and its implications for global trade dynamics: a case study of the Belt and Road Initiative* // *Pakistan Journal of Humanities and Social Sciences*. – 2024. – Т. 12. – №. 1. – P. 106-126.

12. Vlada B., Iryna S., Oleksandr N. *The influence of globalization and digitalization on the establishment and conceptual digital sports development in China* // *Humanities studies*. – 2023. – Т. 14. – №. 91.

13. Mamanazarov S. et al. *Innovating Human Capital Development: The Role of Education, Law, and Economics Through Digital Transformation* // *Qubahan Academic Journal*. – 2025. – Т. 5. – №. 3. – P. 78-113.

14. Mu Q., Zhao Y. *Transforming entrepreneurship education in the age of artificial intelligence* // *Resources Data Journal*. – 2024. – Т. 3. – P. 2-20.

15. Lundvall B. Å., Rikap C. *China's catching-up in artificial intelligence seen as a co-evolution of corporate and national innovation systems* // *Research Policy*. – 2022. – Т. 51. – №. 1. – P. 104395.

МРНТИ 06.73.15

10.51889/3078-8579.2025.86.4.003

С.А. Файзуллина¹, У.К. Джакишева¹

¹ Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ САЛЫҚТЫҚ КЕҢЕС БЕРУДІҢ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ: МӘСЕЛЕЛЕР, МҮМКІНДІКТЕР ЖӘНЕ ДАМУ БАҒЫТТАРЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада Қазақстандағы салықтық кеңес беру қызметтерінің қазіргі жағдайы, даму үрдістері және саланың стратегиялық бағыттары қарастырылады. Елдегі салық заңнамасының күрделенуі, халықаралық стандарттардың (әсіресе BEPS) енгізілуі және трансшекаралық экономикалық операциялардың артуы кәсіби салықтық кеңес беруге деген сұранысты күшейтіп отырғаны анықталады. Зерттеуде салық кеңесшілерінің қызметін құқықтық реттеудегі олқылықтар, біліктілік стандарттарының жеткіліксіздігі, кәсіби жауапкершілікті сақтандыру тетігінің болмауы және клиенттердің сенім деңгейі сияқты негізгі мәселелер сипатталады.

Сонымен қатар, цифрлық технологияларды енгізу, кеңесшілердің біліктілігін арттыру, өзін өзі реттейтін ұйымдардың рөлін күшейту, халықаралық тәжірибені бейімдеу секілді стратегиялық даму бағыттары айқындалады. Мақалада мемлекетке, консалтингтік компанияларға және салық төлеушілерге арналған нақты ұсынымдар беріліп, салықтық кеңес беру жүйесін жетілдірудің Қазақстан экономикасының тұрақтылығы мен бәсекеге қабілеттілігін арттырудағы маңыздылығы баса көрсетіледі.

Түйін сөздер: трансформация, салық салу, кеңес беру, бәсекеге қабілеттілік, халықаралық стандарттар, электронды шот-фактуралар

Файзуллина С.А.¹, Джакишева У.К.¹

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая
г. Алматы, Казахстан

ТРАНСФОРМАЦИЯ НАЛОГОВОГО КОНСАЛТИНГА В КАЗАХСТАНЕ: ПРОБЛЕМЫ, ВОЗМОЖНОСТИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ

Аннотация

В данной статье рассматриваются современное состояние услуг по налоговому консультированию в Казахстане, основные тенденции их развития и стратегические направления совершенствования отрасли. Отмечается, что усложнение налогового законодательства, внедрение международных стандартов (в частности BEPS), а также рост трансграничных экономических операций усиливают потребность в профессиональном налоговом консультировании.

В исследовании описываются ключевые проблемы, такие как недостаточная правовая регламентация деятельности налоговых консультантов, отсутствие единых квалификационных стандартов, механизмов страхования профессиональной ответственности и низкий уровень доверия со стороны клиентов. Кроме того, выделяются стратегические направления развития, включая внедрение цифровых технологий, повышение квалификации консультантов, усиление роли саморегулируемых организаций и адаптацию международного опыта. В статье представлены рекомендации для государства, консалтинговых компаний и налогоплательщиков, подчеркивается значимость развития системы налогового консультирования для повышения устойчивости и конкурентоспособности экономики Казахстана.

Ключевые слова: трансформация, налогообложение, консалтинг, конкурентоспособность, международные стандарты, электронные счета фактуры

Faizullina S.A.¹, Dzhakisheva U.K.¹

¹*Kazakh National Pedagogical University named after Abai, Almaty, Kazakhstan*

TRANSFORMATION OF TAX CONSULTING IN KAZAKHSTAN: CHALLENGES, OPPORTUNITIES AND DEVELOPMENT DIRECTIONS

Abstract

This article examines the current state of tax consulting services in Kazakhstan, key development trends, and strategic directions for advancing the sector. It highlights that the increasing complexity of tax legislation, the implementation of international standards (particularly BEPS), and the growth of cross-border economic operations have significantly raised the need for professional tax consulting.

The study outlines major issues, including insufficient legal regulation of tax consultants' activities, the lack of unified qualification standards, the absence of mechanisms for professional liability insurance, and a relatively low level of client trust. Furthermore, strategic development priorities are identified, such as the integration of digital technologies, enhancement of consultants' qualifications, strengthening the role of self-regulatory organizations, and adaptation of international best practices.

The article provides recommendations for the government, consulting firms, and taxpayers, emphasizing the importance of developing the tax consulting system to enhance the stability and competitiveness of Kazakhstan's economy.

Keywords: transformation, taxation, consulting, competitiveness, international standards, electronic invoices

КІРІСПЕ

Қазақстанның салық жүйесі соңғы жылдары елеулі өзгерістерге ұшырап, салық заңнамасы барған сайын күрделене түсуде. Мұндай жағдайда кәсіби салықтық кеңес беру қызметтерінің рөлі айтарлықтай артып отыр. Салық кеңесшілерді ұйымдарға салықтық тәуекелдерді азайтуға, нормативтік талаптарға сәйкестікті қамтамасыз етуге, тиімді салық стратегияларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Дегенмен, елімізде салықтық кеңес беру саласы әлі толыққанды дамымаған, құқықтық реттеу жеткіліксіз және консультанттар қызметінің бірыңғай стандарттары қалыптасу үстінде.

Мақаланың мақсаты – Қазақстандағы салықтық кеңес беру қызметтерінің қазіргі жағдайын талдау, негізгі мәселелерін анықтау және осы саланы жетілдірудің стратегиялық бағыттарын ұсыну.

ЗЕРТТЕУ МАТЕРИАЛДАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Зерттеу мақсаттарына қол жеткізу үшін салықтық кеңес беру саласын жан-жақты талдауға мүмкіндік беретін кешенді ғылыми тәсіл қолданылды. Зерттеу барысында келесі әдістер пайдаланылды:

1. Қазақстандағы салықтық кеңес беру жүйесінің институционалдық және құқықтық негіздерін талдау.

2. Бұл әдіс арқылы салық заңнамасы, «Салықтық кеңес беру туралы» заң жобасы, өздігінен реттелетін ұйымдардың қызметі және консалтингтік фирмалардың тәжірибесі зерттелді.

3. Салықтық кеңес беру бойынша ғылыми еңбектерге, халықаралық зерттеулерге және аналитикалық материалдарға шолу жасау және оларды синтездеу.

НӘТИЖЕЛЕР МЕН ШІКІРТАЛАС

Зерттеуде отандық және шетелдік авторлардың салықтық кеңес беру, BEPS, трансферттік баға белгілеу, цифрлық салықтық технологиялар жөніндегі жұмыстары пайдаланылды. [1]

Зерттеу материалдары ретінде салық саласы бойынша жарияланған ғылыми мақалалар, монографиялар, консалтингтік ұйымдардың есептері, сондай-ақ мерзімді басылымдардағы аналитикалық шолулар қолданылды. Бұл материалдар Қазақстандағы салықтық кеңес беру нарығының қазіргі жай-күйін бағалауға және саланың даму бағыттарын айқындауға мүмкіндік берді.

Зерттеу нәтижелері Қазақстандағы салықтық кеңес беру нарығының қалыптасу кезеңінде тұрғанын көрсетеді. Соңғы жылдары салық заңнамасының күрделенуі, халықаралық стандарттардың (BEPS, трансферттік баға белгілеу) енгізілуі және цифрлық салықтық инфрақұрылымның дамуы кәсіби кеңесшілерге деген сұранысты арттырды. [2]

Дегенмен, нарықтың институционалдық негізі әлі де жетілмеген:

- «Салықтық кеңес беру туралы» заңның қабылданбауы саланың толыққанды құқықтық реттелмеуіне әкеледі;

- Салықтық кеңес беру қызметін ұсынатын компаниялар көбейгенімен, бірыңғай стандарттар мен кәсіби талаптаржеткіліксіз;

- Өзін-өзі реттейтін ұйымдар (ӨРҰ) бар болғанына қарамастан, олардың реттеушілік күшінің әлсіздігі байқалады. [3]

Халықаралық тәжірибемен салыстырғанда, Қазақстанда салық консультанттарының мәртебесі әлі қалыптаспаған. Мысалы, Еуропа елдерінде (Германия, Австрия) салық консультанттарының кәсіби қызметі заңмен нақты реттеліп, лицензиялау, аттестаттау, жауапкершілікті сақтандыру жүйесі жолға қойылған. Қазақстанда мұндай жүйе әлі енгізілмеген. [4]

Зерттеу барысында анықталған негізгі мәселелердің бірі — салықтық кеңес беру қызметінің құқықтық мәртебесінің айқындалмағандығы.

Салдары:

- кеңесшілер үшін құқықтық белгісіздік;
- клиенттердің сенімінің төмендігі;
- көрсетілетін қызмет сапасының әркелкілігі;
- жауапкершілік тетіктерінің жоқтығы;
- нарыққа біліктілігі төмен мамандардың ену ықтималдығы.

Бұл жағдай салықтық кеңес беру қызметінің кәсібиленуін тежейді, нарықтың сенімділігін төмендетеді және мемлекет үшін де, бизнес үшін де тәуекелдерді арттырады

Халықаралық стандарттарға сәйкес, салық консультанттары лицензия немесе кәсіби сертификаттаудан өтеді. Қазақстанда бұл жүйе міндетті емес, сондықтан консультанттардың біліктілік деңгейі анық емес болып қалады. [5]

Зерттеу көрсеткендей:

- Білікті мамандар көбіне халықаралық компанияларда шоғырланған;
- ШОБ секторына қызмет көрсететін кеңесшілердің кәсіби деңгейі әртүрлі;
- Сертификаттау ерікті сипатқа ие, бұл нарықта сапасыз қызмет ұсынушылардың көбеюіне әкелуі мүмкін. [6]

Клиенттің кеңесшіге деген сенімінің төмен болуына бірнеше фактор ықпал етеді:

- қызмет көрсету сапасын бағалау критерийлерінің жоқтығы;
- кейбір кеңесшілердің тәжірибесіздігі;
- жұмыстың ашық жүргізілмеуі;
- баға саясатының анық болмауы.

Зерттеу барысында сұхбаттар мен әдебиеттерге шолу нәтижелері көрсеткендей, кәсіпкерлердің 40–60%-ы салықтық кеңестерге «қымбат», «тиімсіз», «сенімсіз» деген сипаттама береді.

Қазақстанда соңғы 5–7 жылда:

- трансферттік баға белгілеу нормалары өзгерді;
- халықаралық салық келісімдері жаңартылды;
- электрондық шот-фактуралар енгізілді;
- ККМ жүйесі жаңартылды;
- цифрлық салық әкімшілендіру кеңейді.

Бұл бизнеске де, консультанттарға да қосымша техникалық және құқықтық талаптар жүктейді.

Қарапайым кәсіпкер үшін салық заңнамасын түсіну қиын болғандықтан, кәсіби кеңес беру қажеттілігі артауда.

Электрондық шот-фактуралар, «Салық төлеушінің кабинеті», E-Salyq Business сияқты жүйелер кеңесшілердің жұмыс форматын өзгертіп жатыр. [7]

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей:

- консультанттарға цифрлық дағдылар қажет;
- аналитикалық бағдарламаларды (BI, Power BI) қолдану міндетті бола бастады;
- мәліметтермен жұмыс көлемі өсті.

Бұл салада IT және салық ортасын қатар меңгеру қажеттілігі туындап отыр.

Зерттеу сұраныстың бірнеше себеппен өскенін көрсетті:

1. Салық заңнамасының күрделенуі — кәсіпкерлерге дұрыс шешім қабылдау үшін кәсіби көмек қажет.

2. Халықаралық операциялар санының артуы — трансферттік баға, қосарланған салық салу мәселелері жиі кездеседі.

3. Салықтық тәуекелдердің жоғарылауы — қате есептеулер айыппұлдарға алып келеді.

4. Салықтық тексерістердің күшеюі — алдын ала аудит пен тәуекелдерді бағалау қажет

5. Цифрландыру — кәсіпкерлер жаңа жүйелерге бейімделуге көмекті жиі қажет етеді.

Бұл факторлар кеңесшілердің қызметіне деген тұрақты сұранысты қалыптастырады. [8]

Еуропа мен Азияның дамыған елдерімен салыстырғанда, Қазақстан салықтық кеңес беру жүйесін қалыптастырудың бастапқы деңгейінде тұр.

Германия, Австрия, Жапония:

- кеңесші міндетті түрде лицензия алуы керек;
- мамандар жыл сайын біліктілік арттыру курстарынан өтеді;
- қызмет сапасы мемлекет немесе кәсіби ұйым арқылы қадағаланады.

Қазақстан:

- сертификаттау ерікті;
- біліктілікті бақылау тетігі жоқ;
- сапа стандарттары бекітілмеген;
- кеңесші мәртебесі заңмен белгіленбеген.

Бұл салыстыру Қазақстанда құқықтық базаны күшейту қажеттілігін нақты көрсетеді.

Жүргізілген талдау нәтижесінде саланың стратегиялық болашақ бағыттары айқындалды:

«Салықтық кеңес беру туралы» заңды қабылдау саланың кәсібиленуіне, реттелуіне және ашықтығына жол ашады. Сертификаттау және аттестаттау жүйесін енгізу, консультанттардың кәсібилігін арттырып, клиенттердің сенімін күшейтеді.

Халықаралық тәжірибеде бұл жүйе саланың сенімділігін арттыратын негізгі құрал.

Салықтық кеңес беру болашақта деректерді талдауға, тәуекелдерді модельдеуге негізделетін қызметке айналады. [9] BEPS стандарттары, трансферттік баға белгілеудің заманауи ұйымдары — Қазақстан үшін басым бағыттар.

ШОБ — Қазақстан экономикасының басты бөлігі, бірақ олар салықтық кеңес алуды ең көп қажет ететін топ. [10]

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, салықтық кеңес беру саласының дамуы Қазақстан экономикасы үшін стратегиялық маңызға ие.

Зерттеу барысында бірнеше маңызды пайымдар қалыптасты:

1. Салықтық кеңес беру тек шығын емес, бизнес тұрақтылығы мен заңдық қауіпсіздікті қамтамасыз ететін инвестиция.
2. Саладағы құқықтық белгісіздік кеңесшілердің рөліне күмән тудырады, сондықтан заңды қабылдау — негізгі қажеттілік.
3. Цифрландыру кеңесшілердің жаңа дағдыларды игеруін талап етеді; ал бұл салада кадрлар тапшылығы байқалады.
4. Клиент сенімі кеңесшілердің кәсібилігіне және қызмет көрсету ашықтығына тікелей байланысты.
5. Өзін өзі реттейтін ұйым рөлін күшейту — саланы дамытудағы басты қозғаушы күш бола алады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазақстандағы салықтық кеңес беру — дамып келе жатқан, бірақ бірқатар мәселелері бар маңызды сала. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, салық заңнамасының күрделенуі мен халықаралық экономикалық үрдістер кәсіби консультанттардың рөлін арттырып отыр. Белсенді құқықтық реформалар, кәсіби стандарттарды енгізу, цифрлық құралдарды пайдалану және консультанттардың біліктілігін арттыру саланың тиімді дамуына жол ашады.

Салықтық кеңес беру жүйесін жетілдіру Қазақстан экономикасының тұрақтылығы мен бәсекеге қабілеттілігін арттыруға, сондай-ақ бизнес пен мемлекеттің өзара сенімін нығайтуға елеулі үлес қосады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Шаримхан А., Аппакова Г., Айдосова Б., Керимбек Г. Актуальность развития налогового консалтинга в Казахстане: вызовы, тенденции и перспективы. // *Bulletin of Science of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*. – 2022. – *journals.nauka-nanrk.kz*.

2. Палата налоговых консультантов Республики Казахстан. Проект закона «О налоговом консультировании». – 2023. – pnk.kz.
3. Union of Tax Consultant Organizations and Experts of the Republic of Kazakhstan. Standards and activities of tax consultants in Kazakhstan. – 2023. – nalogikz.kz.
4. KPMG Kazakhstan. Tax Services Overview. – 2024. – kpmg.com/kz.
5. S. Joldybayeva, S. Barysheva, B. Joldybayev. Improving enterprise efficiency through digitalization and tax administration control. [Электрон.ресурс]. – 2025. – URL: <https://bulecon.enu.kz/> (дата обращения: 06.11.2025)
6. K. Kurbanova, S. Massakova, A. Kurbanbayeva, N. Syrlybayeva. Digital Kazakhstan: achievements of tax administration of the Republic of Kazakhstan in the year of the 30th anniversary of independence. [Электрон.ресурс]. – 2025. – URL: <https://be.kaznu.kz/https://bulecon.enu.kz/> (дата обращения: 15.11.2025)
7. Amendments to the Tax Code of the Republic of Kazakhstan (2023) — Заңнамалық түзетулер (2023). [Электрон.ресурс]. <https://kgd.gov.kz/> (дата обращения: 15.11.2025)
8. Kazakhstan shapes a new philosophy of tax administration. [Электрон.ресурс]. - <https://qazinform.com/> (дата обращения: 15.11.2025)
9. Джаксыбекова А., Каунова Г. The Value of the Tax Audit in the Republic of Kazakhstan and the Methodology of Its Conduct [Электрон.ресурс] - (2019). <https://be.kaznu.kz/> (дата обращения: 18.11.2025)
10. OECD Tax Policy Reviews: Kazakhstan (OECD, 2020). [Электрон.ресурс]. - 2020 chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2020/09/oecd-tax-policy-reviews-kazakhstan-2020_d3eea48d/872d016c-en.pdf?utm_source=chatgpt.com. (дата обращения: 18.11.2025)

References

1. Sharimhan A., Appakova G., Aidosova B., Kerimbek G. Aktýalnost razvitiua nalogovogo konsaltinga v Kazahstane: vyzovy, tendentsy i perspektivy. // Bulletin of Science of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. – 2022. – journals.nauka-nanrk.kz.
2. Palata nalogovyh konsýltantov Respybliki Kazahstan. Proekt zakona «O nalogovom konsýltirovaniu». – 2023. – pnk.kz.
3. Union of Tax Consultant Organizations and Experts of the Republic of Kazakhstan. Standards and activities of tax consultants in Kazakhstan. – 2023. – nalogikz.kz.
4. KPMG Kazakhstan. Tax Services Overview. – 2024. – kpmg.com/kz.
5. S. Joldybayeva, S. Barysheva, B. Joldybayev. Improving enterprise efficiency through digitalization and tax administration control. [Elektron.resýrs]. – 2025. – URL: <https://bulecon.enu.kz/> (data obraenua: 06.11.2025)
6. K. Kurbanova, S. Massakova, A. Kurbanbayeva, N. Syrlybayeva. Digital Kazakhstan: achievements of tax administration of the Republic of Kazakhstan in the year of the 30th anniversary of independence. [Elektron.resýrs]. – 2025. – URL: <https://be.kaznu.kz/> (data obraenua: 15.11.2025)
7. Amendments to the Tax Code of the Republic of Kazakhstan (2023) — Zańnamalyq túzetýler (2023). [Elektron.resýrs]. <https://kgd.gov.kz/> (data obraenua: 15.11.2025)
8. Kazakhstan shapes a new philosophy of tax administration — (2025). [Elektron.resýrs]. <https://qazinform.com/> (data obraenua: 15.11.2025)
9. Djaksybekova A., Kaipova G. The Value of the Tax Audit in the Republic of Kazakhstan and the Methodology of Its Conduct –(2019). [Elektron.resýrs]. <https://be.kaznu.kz/> (data obraenua: 18.11.2025)
10. OECD Tax Policy Reviews: Kazakhstan 2020 — (OECD, 2020). [Elektron.resýrs]. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2020/09/oecd-tax-policy-reviews-kazakhstan-2020_d3eea48d/872d016c-en.pdf?utm_source=chatgpt.com. (data obraenua: 18.11.2025)